

УДК 378.14

Аналіз моделі системи управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем

Яна Малихіна,

кандидат юридичних наук, доцент,
Харківський інститут банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України

Зміни, які відбулися в Україні, потребують освоєння нових моделей управління, прилучення управлінців до світового досвіду та культури менеджменту. Масштабні і багато в чому історично суперечливі перетворення зовнішнього середовища в Україні викликали жвавий інтерес до проблеми підвищення рівня культури та управління.

Ефективне управління людськими ресурсами, формування управлінської культури визначають ринкову стійкість підприємства, успішність її функціонування, а також перспективи стратегічного розвитку.

Ефективне управління ВНЗ може бути забезпечене лише завдяки адекватним методам управління, що включають постановку цілей, вироблення стратегії, визначення необхідних ресурсів і підтримки взаємин із зовнішнім середовищем, що в комплексі дозволить розв'язати питання конкурентоспроможності ВНЗ.

Отже, проблема аналізу моделі системи управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем вважається актуальною.

Загальні проблеми управління взаємодією педагогічних ВНЗ із зовнішнім середовищем висвітлені в працях Г. Єльнікової, І. Корнилової, В. Паламарчук, В. Пінчука, О. Попової, М. Поташника, В. Сергієвського, Ю. Таран, В. Шукшунова, А. Чернюк, А. Хуторського, Н. Юсуфбекової та інших; впровадження педагогічних інновацій у діяльність шко-

ли вивчали Л. Березівська, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, В. Паламарчук, П. Шемет, Р. Чуйко та інші.

Тенденції управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем розкрито в працях В. Гінзбурга, О. Козлової, В. Скар та інших. Розв'язанню проблеми впровадження інновацій у систему управління ВНЗ присвячено наукові розвідки І. Авдеева, Г. Єльнікової, Н. Клокар, О. Козлової, Є. Макогон, В. Паламарчук, О. Попової та інших.

У наукових дослідженнях останніх років розгляду загальних питань щодо управління освітою приділяли увагу С. Андрейчук, П. Вишневський, В. Мануйленко, В. Олійник, І. Трегубенко та інші.

У сучасній вітчизняній науковій соціологічній літературі проблемами управлінської культури займалися А. Лазарев, О. Ходоренко, Є. Хриков та інші.

Розуміння управлінської культури як способу та продукту управлінської діяльності, феномена, який характеризує культуру установи освіти, показано в працях С. Борнера, Р. Вебера, К. Евард, Х. Грютера, Р. Рютінгера.

Мета статті — проаналізувати модель системи управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем. Розглянути низку об'єктивних протиріч, що визначилися в сучасній освіті. Висвітлити принципи, на які слід спиратися під час моделювання системи управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем.

Розглянути підходи, що застосовуються при побудові моделі управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем.

Розробка теоретико-методологічних засад управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем є комплексною проблемою. Аналіз наукової літератури, нормативних документів, проведене нами дослідження дозволяють констатувати, що в сучасній вищій освіті позначилася низка об'єктивних протиріч:

- між законодавчо закріпленою необхідністю створення результативно діючої системи управління ВНЗ і недостатньою теоретичною розробленістю теоретико-методологічних засад, що її забезпечують;
- між сучасними вимогами до взаємодії ВНЗ із зовнішнім середовищем і недостатнім рівнем ефективності управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем (відсутність єдиного підходу до управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем, недостатній рівень організаційно-управлінської компетентності керівництва, відсутність методичних розробок, відсутність стратегічного планування в області управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем тощо);
- між потребою в системному підході щодо оцінювання ефективності управління ВНЗ і відсутністю системи оцінювання, зокрема показників та критеріїв, які надали б змогу кількісно її оцінювати.

Виявлені протиріччя свідчать про те, що сьогодні система управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем потребує здійснення постійних перетворень, приведення її у відповідність із міжнародними стандартами якості вищої освіти. Що також обумовлює необхідність розробки ефективної системи управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем [2].

При моделюванні процесу управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем слід спиратися на такі принципи:

- менеджмент якості освіти (орієнтація на споживача, роль керівництва в системі управління якістю, постійне вдосконалення тощо);
- системність;
- взаємозв'язок функцій управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем та цілями університету;
- оптимальне внутрішнє різноманіття системи;
- соціальна детермінація та аналітичне прогнозування, інформаційна достатність та оперативне регулювання;
- фінансово-економічна раціональність, правова пріоритетність і законність;
- єдність єдиноначальства і колегіальності в управлінні;
- раціональне поєднання прав, обов'язків і відповідальності;
- наступність в управлінні, наукова компетентність, гуманізація, професійна компетентність, успішна управлінська діяльність;
- єдність цілей,
- взаємодоповнюваність,
- цілеспрямованість й критеріальність,
- підпорядкованість цілей в їх ієрархії,
- систематичність оцінювання та встановлення багатоканального зворотного зв'язку.

Зазначені принципи тісно пов'язані між собою, а зміст і прояв одного з них іноді визначає й формулювання іншого. Врахування виділеної системи принципів управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем забезпечує її відповідність сучасним тенденціям і перспективам розвитку вищої освіти в Україні та у світі.

Слід зазначити, що при побудові моделі управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем варто спиратися на комплексний підхід, підґрунтям якого є стратегічний, особистісно орієнтований, проблемно орієнтований та системний підходи [4].

Стратегічний підхід базується на швидкому реагуванні ВНЗ на зміни зовнішнього середовища за рахунок планування, організації та здійснення стратегічних змін, а також на контролі за вико-

нанням місії, реалізацією цілей, стратегій та стратегічних пріоритетів.

Увага керівництва зосереджується на стратегічному аудиті зовнішнього і внутрішнього середовищ, формуванні сценаріїв розвитку, визначенні цілей, стратегічних пріоритетів, місії, стратегічному плануванні, організації реалізації стратегії, стратегічних змін та стратегічному контролю.

Особистісно-орієнтований підхід — облік природовідповідних особливостей кожної особистості, надання їй своєї адаптивної ніші для повнішого розкриття здібностей і можливостей з урахуванням зони найближчого розвитку.

Проблемно орієнтований підхід управління передбачає, перш за все, поєднання всіх етапів управлінського процесу в єдине ціле та їх координацію з метою підтримання динамічної рівноваги із зовнішнім середовищем і подальшим переходом до цілеспрямованого якісно нового стану освітньої системи.

Проблемно орієнтоване управління передбачає розробку програм як планових і організаційних засобів відбору найважливіших проблем освітньої системи та забезпечення якнайшвидшого їх вирішення, що є однією з цілей програми [1].

Системний підхід дозволяє встановити рівень цілісності системи, міру взаємозв'язку і взаємодії її цілезмістових елементів, підпорядкованість цільових орієнтирів в діяльності підсистем різного рівня. З позицій системного підходу до функціонування освітніх установ, інтеграція, стабілізація і розвиток тих чи інших явищ, процесів і структур, що функціонують в одній сфері, можливі тільки за умови їх організації в єдину систему, компоненти якої взаємодоповнюють один одного, що призводить до появи нових інтегративних якостей та забезпечення високого результату функціонування всієї системи.

Система управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем виконує наступні функції: організаційну (планування процесу управління взаємодією ВНЗ

із зовнішнім середовищем), аналітико-прогностичну (збір інформації щодо ефективності управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем, виявлення проблем і формування цілей її розвитку, визначення концептуальних орієнтирів управлінської діяльності), інноваційно-впроваджувальну (вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду, організаційно-фінансове забезпечення дослідно-експериментальної діяльності у ВНЗ, забезпечення взаємозв'язку ВНЗ з іншими ВНЗ, організацію та участь в експертній оцінці ефективності інновацій), інформаційно-методичну (забезпечення підрозділів ВНЗ нормативною та навчально-методичною інформацією), оцінювально-діагностичну (систематичне оцінювання ефективності управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем та аналіз динаміки виявлених змін, моніторинг ефективності управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем на основі поєднання адміністративного і громадського контролю та самоаналізу), корекційну (прийняття управлінських рішень і їх реалізація) [3].

Всі функції взаємопов'язані і взаємообумовлюють одна одну. Вони поетапно змінюють одна одну, створюючи єдиний управлінський цикл. Недооцінка будь-якого з функціональних елементів призводить до зміни всього процесу управління і зниження кінцевих результатів.

Сновним механізмом ефективної реалізації функцій є розроблений нами управлінсько-організаційний алгоритм, який включає: аналіз особливостей управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем; впровадження системи менеджменту якості у ВНЗ, яка відповідає б вимогам та критеріям міжнародного стандарту ISO 9000; визначення концептуальної бази управління на основі співвідношення можливостей того або іншого теоретичного підходу із завданнями розвитку вищої освіти; ієрархізацію функцій управління і визначення способів їх реалізації відповідними підрозділами

ВНЗ; визначення критеріїв і показників оптимальності управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем.

Отже, розглянута система управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем доповнює загальну систему управління. А саме наступним чином:

- Аналіз (+ зовнішнє середовище).
- Планування (+ компетентність).
- Організація (+ моделювання).
- Контроль (+ кваліметрія).

Таким чином, запропонована нами система має підвищити ефективність управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем, яка представлена сукупністю наступних компонентів:

- методологічно-цільовий (містить мету і завдання, функції, принципи, наукові підходи до управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем);
- змістово-технологічний (містить етапи управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем);
- організаційно-управлінський (включає суб'єктив і об'єктив та напрями управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем; містить форми (індивідуальні (бесіди, консультації), групові (семінари-практикуми, спецкурси, тренінги, круглі столи, науково-практичні конференції та ін.) та методи (адміністративні (критика та заохочення, службовий нагляд і контроль за результатами праці, директиви, розпорядження та вказівки), економічні (моральні і матеріальні) та психолого-педагогічні (групові дискусії, брейнстормінг, case-study, дилеми, коучинг, проблемні і рольові ігри та ін.) управління розвитком кадрового потенціалу університету) управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем. Організаційно-управлінський компонент пов'язує всі елементи системи в єдине ціле і забезпечує зв'язок із зовнішнім середовищем [5];
- оцінювально-діагностичний містить критерії (організаційне забезпечення

управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем, ефективність управління, ефективність функціонування і взаємодії ВНЗ із зовнішнім середовищем) та рівні ефективності управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем (високий, оптимальний, достатній, критичний, низький), очікуваний результат і результат, який представлений системою моніторингу ефективності управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем (моніторинг організаційного забезпечення управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем, моніторинг ефективності управління, моніторинг ефективності функціонування ВНЗ), яка реалізовується за допомогою розробленого нами діагностичного інструментарію.

Проведений теоретичний аналіз досліджень з проблеми управління ВНЗ, результати констатувального експерименту дозволили визначити теоретико-методологічні засади управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем. Це сукупність закономірностей, принципів і наукових підходів, концепцій, які забезпечують ефективність управління.

Отже, розглянуті теоретико-методологічні засади нашли втілення і представлені у вигляді сукупності наступних компонентів: методологічно-цільовий, змістово-технологічний, організаційно-управлінський, оцінювально-діагностичний, кожен з яких, будучи етапом цілісного процесу управління, разом з тим, переслідує певну мету і має власне змістове наповнення.

Зазначені компоненти можна об'єднати у вигляді системи управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем. Отже, аналіз моделі системи управління взаємодією ВНЗ із зовнішнім середовищем сприяє позитивним змінам в управлінні ВНЗ.

Література

1. Бордовский, Г. А. Управление качеством образования / Г. А. Бордовский. — СПб. : Изд. РГПУ им. А. И. Герцена, 1999. — 352 с.
2. Єльнікова, Г. Управлінська компетентність / Г. В. Єльнікова. — К. : Ред. загальнопед. газ., 2005. — 128 с.
3. Даниленко, Л. І. Теоретико-методологічні засади управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка й історія педагогіки» / Л. І. Даниленко. — К., 2005. — 47 с.
4. Докучаєва, В. В. Проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі : монографія / В. В. Докучаєва. — Луганськ : Альма-матер, 2005. — 304 с.
5. Харківська, А. А. Формування системи управління сучасного вищого навчального закладу / А. А. Харківська // Наук.-практ. журнал південного наукового центру АПН України «Наука і освіта» : зб. наук. праць. — Одеса, 2010. — №4–5. — С. 116–126.

20.04.2014

На книжну полку

Тевяшев А. Д., Литвин О. Г.

Вища математика у прикладах та задачах: Алгебра та геометрія із застосуванням MathCad. — Харків : ТОВ «Друкарня Мадрид», 2015. — Ч. 1. — 346 с. ; Ч. 2. — 324 с.

Навчальний посібник відповідає програмі курсу «Вища математика» з розділу «Алгебра та геометрія» і охоплює такі теми: векторна алгебра та аналітична геометрія; визначники; матриці; системи лінійних алгебраїчних рівнянь; комплексні числа.

На відміну від традиційних, цей посібник має багатоцільове призначення, бо він може бути використаний як підручник, задачник, розв'язувальник та довідник, а також як посібник з використання інформаційних комп'ютерних технологій на базі системи комп'ютерної математики Mathcad при вивченні вказаного розділу.

Це забезпечується його змістом, а саме в посібнику містяться:

- короткі теоретичні відомості, контрольні питання та завдання, велика кількість задач з розв'язаннями, задачі для практичних занять та відповіді до них;
- індивідуальні типові розрахункові завдання з вказаного розділу та відповіді до них, а також зразки виконання таких завдань;
- довідковий матеріал до вказаного розділу вищої математики;
- програмні модулі в системі комп'ютерної математики Mathcad до усіх задач з індивідуальних розрахункових завдань, що забезпечить комп'ютерну підтримку при їх виконанні, а саме: перевірку правильності розв'язків та етапів розв'язання, а також графічну ілюстрацію. Програмні модулі виділено в окрему главу;
- термінологічний словник, в якому найбільш важливі терміни з математики подано українською, російською та англійською мовами.

Для студентів та викладачів вищих навчальних закладів.